

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Filosofijos instituto raidos planas (2026 m. balandis – 2029 m. balandis)

Planas yra parengtas remiantis Vilniaus universiteto (VU) statutu, Filosofijos fakulteto (FSF) nuostatais, Filosofijos instituto (FI) nuostatais, 2026-2030 metų VU strateginiu veiklos planu, VU FSF 2024-2026 metų veiklos planu, asmenine patirtimi dirbant 2023-2026 metų FI direktoriaus kadencijoje.

Filosofijos fakultete jau yra nustovėjusi palanki mokslo ir studijų kokybę užtikrinanti infrastruktūra. 2023-2026 metų kadencijoje pasiekta reikšmingų rezultatų – gauti geri mokslo palyginamojo vertinimo ir studijų išorinio vertinimo rezultatai, laimėti mokslo projektai, kiekvienais metais yra rengiamos 3-5 tarptautinės konferencijos, kviečiame daugiau užsienio dėstytojų, atkurta filosofijos specialybės studentų mokslo draugija (FSMD) ir pradėtos rengti studentų konferencijos, užtikrinančios studentų įsitraukimą į mokslines veiklas. Naujoje VU strategijoje keliama ambicingi rodikliai, kurių dalį galime įgyvendinti, o dalies – ne. Vargu ar galime pasiekti milžiniškus cituojamumo rodiklių padidėjimus, gauti daug užsakymų iš verslo partnerių, ar skaitlingai laimėti Europos mokslo tarybos (ERC) grantus. Tai sąlygoja filosofijos specifiškumą ir turimi resursai. Tačiau kai kuriuos rodiklius įgyvendiname arba galime pasiekti daugiau. Pirmiausia reikia orientuotis į mokslo ir studijų kokybės užtikrinimą ir palaikymą, kuriant galimybes dėstytojams ir mokslo darbuotojams kelti kvalifikaciją, pagal galimybes plėsti Filosofijos instituto veiklą pritraukiant geriausius mokslininkus, kurie galėtų prisidėti laimint mokslo projektus, podoktorantūros stažuotes, kuriant originalius, tarpdisciplininius studijų kursus ar net programas. Kai kurie išorės faktoriai (geopolitiniai, ekonominiai, mažėjantis gimstamumas ir t.t.) manytina liks pastoviais iššūkiais artimiausius keletą metų, todėl reikia palaikyti ir užtikrinti vykdomų veiklų lygį, kad jis neblogėtų. Skirčiau pagrindines veiklos kryptis, kurioms turėtume skirti daugiausia dėmesio:

Mokslinė veikla

- 2023 metais vyko palyginamasis ekspertinis mokslo veiklos vertinimas. Gautas maksimalus įvertinimas – 5 balai. Kitas vertinimas vyks 2028 metais. Kadangi žinoma, jog vertinimo sistema nesikeis, reikėtų atlikti pirminį veiklos įsivertinimą – peržiūrėti, kokius mokslinės veiklos ir ekonominio ir socialinio poveikio rezultatus galėtume teikti vertinimui, nustatyti silpnas vietas ir pagal galimybes užtikrinti, kad jų neliktų.
- Galima tikėtis, kad jau pora metų iš eilės rengtos tarptautinės filosofijos ir logikos, ekologinės filosofijos, politinės filosofijos konferencijos turės tęstinumą ir FI turėtų užtikrinti tam sąlygas ir palaikymą. Pagal laimėtus projektus ir bendradarbiavimo planus numatytos tarptautinės konferencijos 2026-2028 metais. Tai leidžia tikėtis, kad bus palaikomas aukšto lygio tarptautinis bendradarbiavimas, o FI palaipsniui taps įvairių sričių filosofus regione vienijančiu centru.
- Daugėja produkcijos užsienio žurnaluose, monografijų publikacijų prestižinėse užsienio leidyklose. Planuose jau yra pora monografijų, kurias planuojama leisti užsienio leidyklose. Instituto perspektyvos atrodo neblogai, bet reikia siekti daugiau tarptautinio lygio straipsnių

ir monografijų. Pagal galimybes, sveiko proto ribose, būtų galima pradėti keisti nusistovėjusius citavimo papročius filosofų bendruomenėje ir palaipsniui gerinti ir cituojamumo rodiklius, nepereinant į ydingas mokslo veiklos lygio simuliacijos praktikas.

- Paskutiniu metu laimėta MIP, Lituanistikos programos projektai, filosofai sėkmingai įsitraukė į VU Ekscelencijos centro veiklas, Edukologijos proveržio projektus. Turint omenyje, kad dėl mažėjančio gimstamumo instituto plėtra vargiai įmanoma studijų srityje, reikia orientuotis į mokslo veiklos intensyvinimą, pritraukti mokslininkus, kurie gali laimėti projektus, padėti jauniems mokslininkams įsitraukti į projektus. Artimiausioje perspektyvoje reikėtų ir toliau aktyviai dalyvauti Lituanistikos programoje, MIP projektų konkursuose, podoktorantūros stažuotų konkursuose (tiek išorinio, tiek vidinio finansavimo), pagal galimybes įsitraukti į tarptautinių projektų programas. Naujoje VU strategijoje numatyta ekscelencijos centrų plėtra; taigi reikia siekti, kad FI mokslininkai aktyviai joje dalyvautų. Puikiai veikiantys FSF projektų skyrius ir komunikacijos skyrius sukuria gerą mokslo veiklos organizavimo ir komunikavimo terpę, todėl reikia naudotis šia palankia infrastruktūra.
- Mokslo komunikacijos požiūriu labai svarbu, kad būtume komunikacine platforma ne tik FI, bet ir gerokai platesniu mastu. Nuo 1968 metų leidžiame žurnalą „Problemos“. Jo palaikymas, iššūkių identifikavimas ir testavimo užtikrinimas yra instituto prioritetas.
- Nemažai FI mokslininkų aktyviai dalyvauja Lietuvos filosofų draugijos veikloje. Bendradarbiaujant su draugija galime telkti Lietuvos filosofus, palaikyti palankią diskusinę terpę, kuri yra būtina akademiniam gyvenimui. Taip pat reikia siekti, kad FI mokslininkai turėtų vis daugiau narysčių tarptautinėse filosofijos organizacijose, taip gerintų tarptautinius ryšius ir didintų įtaką priimant sprendimus tarptautinėje akademinėje aplinkoje.

Studijos

- 2025 metais įvykęs SKVC organizuotas išorinis filosofijos programos studijų vertinimas yra labai palankus. Faktiškai visose srityse yra gauti 4 arba 5 balai. Ekspertų rekomendacijų yra mažai, todėl atsižvelgiant į jas, reikia tiesiog palaikyti studijų kokybę ir studentų veiklą tęstinumą.
- Studentų nubyrimo tendencijos kiek sumažėjo, tačiau reikia toliau aiškintis jų priežastis ir pagal galimybes siekti rodiklių mažinimo užtikrinant priežiūrą vykdomą Studijų programų komitetą, ypač pirmuosiuose bakalauro kursuose.
- 2024 metais buvo surengta filosofijos specialybės studentų konferencija ir atsikūrė Filosofijos studentų mokslinė draugija. Studentų mokslinė veikla suaktyvėjo: kiekvienais metais rengiama filosofijos studentų konferencija, 2025 metais surengta tarptautinė II ir III pakopos studentų konferencija, laimimi studentų tyrimų projektai. Reikia užtikrinti šios veiklos tęstinumą ir pagal galimybes didinti studentų įsitraukimą į kitas mokslines veiklas.
- Studijų tarptautinio srityje jau žengta pozityvių žingsnių. Erasmus programoje ir individualiųjų studijų kursų anglų kalba sąrašas sumažinta bendro pobūdžio kursų (pvz. Filosofija, Etika ar pan.) ir pasiūlyta originalių filosofijos kursų, kurie yra paremti dėstytojų vykdoma mokslinė veikla. Reikia ir toliau skatinti dėstytojus siūlyti originalius kursus, ir taip ne tik mokslo, bet ir studijų srityje formuoti FI kaip aktyvios, progresyvios ir kūrybingos akademinės aplinkos įvaizdį.

- Paskutiniu metu žymiai padidėjo užsienio kviestinių dėstytojų paskaitų. Reikia siekti, kad jų skaičius nemažėtų ir jie būtų didesne apimtimi integruoti į dėstomus kursus.
- Neseniai prasidėjusi FSF mentorystės programa filosofijos specialybėse gana sunkiai įsivažiuoja, todėl reikia didinti dėstytojų ir studentų įsitraukimą pasinaudojant VU siūlomomis galimybėmis.
- Vilniaus universitete vis labiau akcentuojamas tarpdiscipliniškumas, ruošiamasi rengti tarpkryptines ir tarpšritines studijų programas, kuriose dalyvautų skirtingi fakultetai. FI pagal galimybes turėtų įsitraukti į tokių studijų rengimą. Remiantis FI mokslininkų tarpdisciplininių tyrimų patirtimi, būtų galima rasti galimybių plėsti savo veiklą šių studijų srityje.

Bendradarbiavimas su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM) bei filosofijos mokytojais

- Jau keletą metų filosofijos fakultete yra rengiamos filosofijos olimpiados. Būtina ir toliau užtikrinti jų organizavimą, ir FI kaip organizuojančio centro statuso išlaikymą.
- Institutas aktyviai įsitraukė į filosofijos mokytojų rengimo programas. Reikia užtikrinti šių veiklų tęstinumą, pasinaudoti palankia situacija švietimo sistemoje, kurioje filosofijos dėstymo poreikis yra padidėjęs.
- Reikia palaikyti bendradarbiavimą su filosofijos mokytojais, aiškinantis jų poreikius, stebint etikos ir filosofijos dėstymo tendencijas mokyklose. Nuo to iš dalies priklauso stojimo į filosofijos specialybę rodikliai.
- Bendroji filosofijos programa mokykloje turi rimtų trūkumų. Būtina bendradarbiauti su ŠMSM siekiant programos atnaujinimo ir aktyviai įsitraukti į programos turinio formavimą.

Mokslo populiarinimas

- Filosofijos fakultete veikia skatinimo už ekspertinę veiklą sistema. Ji skatina dėstytojus viešinti savo tyrimus ne tik akademiniame aplinkoje, bet ir platesnėje auditorijoje, teikti ekspertines įžvalgas visuomenei aktualiais klausimais. Tai mūsų ekonominio ir socialinio poveikio visuomenei dalis. Dėl didelio užimtumo dalis dėstytojų vis mažiau tam skiria dėmesio, todėl reikėtų galvoti kaip suaktyvinti šią veiklą, labiau įtraukiant jaunuosius mokslininkus ir netgi studentus. Štai, filosofijos specialybės studentai per FSMD pradėjo organizuoti išvykas į mokyklas, vesti pamokas, todėl reikėtų geriau išnaudoti šį potencialą ir taip prisidėti prie filosofijos studijų populiarinimo ir apskritai filosofijos populiarinimo jaunimo aplinkoje.

Prof. dr. Mintautas Gutauskas
2026 vasario 11 d.

